

S Y L A B U S

Poškodený v trestnom konaní. **Domáce násilie páchané na ženách a deťoch.**

1. Definícia pojmu poškodeného v trestnom konaní a popis jeho oprávnení v súvislosti s uplatneným nárokom na náhradu škody sú uvedené v § 46- 49 Tr. por. V trestnom konaní môže ako poškodený vystupovať len ten, komu bolo trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková, morálna alebo iná škoda alebo ten, komu boli porušené či ohrozené iné zákonom chránené práva alebo slobody. Poškodeným môže byť nielen fyzická osoba, ale i osoba právnická (napr. obchodná spoločnosť). Postavenie poškodeného je možné v trestnom konaní priznať len vtedy, pokiaľ vyššie vymedzený charakter škody je v príčinnej súvislosti so skutkom, ktorý je uvedený v uznesení o vznesení obvinenia a následne v obžalobe alebo v rozsudku. Poškodený nestráca svoje postavenie v trestnom konaní ani vtedy, keď mu uvedená škoda bola páchatelom nahradená alebo keď bolo o jeho nároku na náhradu škody právoplatne rozhodnuté v občianskoprávnom alebo inom konaní, dokonca ani vtedy, keď podľa právnych predpisov nárok na náhradu škody nemá.

Rekodifikovaný Trestný poriadok účinný od 1. januára 2006 uvedeným spôsobom definuje poškodeného a jeho práva, pričom v nasledujúcich ustanoveniach podrobným spôsobom tieto práva konkretizuje.

2. Z obsahu uvedených ustanovení tak vyplývajú nové prístupy k osobe poškodeného. Tie sú založené na tom, že sa na trestný čin pozerá ako na sociálny konflikt medzi obeťou a páchatelom trestného činu. Dôsledkom toho je, že zákon berie viac do úvahy záujmy obeť (poškodeného), čo sa o. i. odráža v tom, že riešenie problému kriminality nie je iba v rukách štátu, resp. jeho orgánov ale tiež v kompetencii tých, ktorých sa uvedený problém bezprostredne týka. Ide o poňatie tzv. restoratívnej justície, ktorá našla svoj výraz v alternatívach k formálnemu súdnemu procesu. Porovnaj tzv. odklony – trestný rozkaz, zmier, podmienené zastavenie trestného stíhania, dohoda o vine a treste. Z obsahu prevažnej väčšiny uvedených odklonov vyplýva, že bez súhlasu poškodeného (náhrada škody alebo dohoda o spôsobe náhrady) nie je možné taký odklon realizovať.

3. Z viktimologického hľadiska zasa treba vidieť, že pojem „obeť“ – *victima* , nie je totožný s vyššie uvedeným trestnoprocesným termínom „poškodený“, ktorý je omnoho užší a nepokrýva celý rad charakteristík, ktorými sa práve viktimologické poňatie obeť zločinu výrazne líši od legálneho vymedzenia poškodeného trestným činom. Z tohto pohľadu treba vidieť, že existujú obeť prírodných katastrof, vojnových konfliktov, ale aj dopravných nehôd, či obeť zločinu. Ostatne menované dva prípady môžu byť obeťami v oboch vymedzeniach, teda aj poškodenými z trestnoprocesného hľadiska.

Viktimológia je vedný odbor, ktorý sa zaoberá obeťou a jej biosociálnymi a psychologickými charakteristikami, procesmi viktimizácie, vzťahmi medzi obeťou a páchatelom, úlohou obete v priebehu vyšetrovania a súdneho prejednávania trestného činu, pomocou obeti, vrátane jej odškodnenia a rehabilitácie a v neposlednom rade i prevenciou viktimizácie, t. j. spôsobmi, ako ochrániť potenciálnu obeť pred kriminalitou.

4. V trestnom konaní môže obeť trestného činu vystupovať v postavení:

- oznamovateľa,
- poškodeného,
- svedka

Policajti/vyšetrovatelia sa podstatne viac zameriavajú na rešpektovanie práv obvineného a často nerešpektujú/ignorujú práva poškodeného. Prítomnosť zástupcu organizácie na pomoc poškodeným pri úkonoch trestného konania výrazne posilňuje postavenie poškodeného i rešpekt policajtov/vyšetrovateľov voči poškodenému a jeho právam.

Vyšetrovateľ by mal poškodenému **vysvetliť podstatu poučenia**. A nie iba formálne splniť si zákonnú povinnosť odovzdaním písomnej informácie pre poškodeného trestným činom.

Z hľadiska potrieb a očakávaní obeti v postavení poškodeného rozlišujeme niekoľko **základných skupín práv**, ktoré vyplývajú z ustanovení § 46 – 49 Tr. por. Sú to :

- právo na informácie
- právo na aktívnu účasť v trestnom konaní,
- právo na zmocnenca,
- právo na náhradu škody,
- právo na ochranu a bezpečnosť.

5. Domáce násilie býva definované ako fyzické, psychické alebo sexuálne týranie medzi blízkymi osobami, ku ktorému dochádza opakovane v súkromí a tým skryto – mimo kontrolu verejnosti.

Trestný čin týrania blízkej a zverenej osoby podľa § 208 Tr. zák. je širší pojem, než samotné domáce násilie, hoci sa mnohokrát s ním prekrýva. Trestný zákon definuje týranie ako zlé zaobchádzanie so zverenou osobou, ktoré sa vyznačuje vyšším stupňom hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalosťou, ktoré táto osoba pociťuje ako ťažké príkorie. Nemusí ísť o sústavné alebo dlhší čas trvajúce konanie. Tohto trestného činu sa možno dopustiť aj opomenutím povinnej starostlivosti. Nevyžaduje sa, aby u týrannej osoby vznikli následky na zdraví, musí však ísť o konanie, ktoré týraná osoba pre jeho krutosť, bezohľadnosť alebo bolestivosť pociťuje ako ťažké príkorie.

Na naplnenie znakov tohto trestného činu treba, aby v dôsledku páchatelovho tyrania bolo spôsobené fyzické alebo psychické utrpenie, a to ktorýmkoľvek konaním uvedeným v § 208 ods. 1 písm. a) až e) Tr. zák.

Páchatelom (priamym) tohto trestného činu môže byť len ten, kto týra osobu blízku (príbuzného v priamom rade, súrodca a manžela, ako aj ďalšie osoby uvedené v § 127 ods. 4 a 5 Tr. zák., alebo ten, kto má týranú osobu vo svojej starostlivosti alebo vo výchove).

Účastníkom (organizátorom, návodcom, objednávateľom a pomocníkom) na tomto trestnom čine môže byť ktokoľvek.

6. Novela zákona o Policajnom zbore - § 27a – Oprávnenie vykázat' zo spoločného obydliá a zákaz vstupu do spoločného obydliá. Porovnaj aj § 76 ods. 1 písm. g), resp. § 85 O. s. p.

Ide o správne konanie s možnosťou odvolania sa vykázanej osoby proti takému rozhodnutiu policajta, ale bez odkladného účinku. Ohrozená osoba má zároveň možnosť podať na súd návrh na vydanie predbežného opatrenia o vykázaní podľa Občianskeho súdneho poriadku pred uplynutím 48 hodinovej lehoty, čím sa 48 hodinová lehota zo zákona predlžuje do nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia súdu o tomto návrhu.

7. Organizácie na pomoc poškodeným sú pri vyhľadávaní poškodených trestnými činmi, ktorí by mohli potrebovať ich pomoc, iba pasívnym prvkom, preto sa javí ako vhodné a potrebné do budúcnosti zvážiť, aby vyšetrovateľ vypočúvajúci poškodeného najmä pri násilných (prípadne aj pri iných) trestných činoch, obligatórne kontaktoval organizáciu na pomoc poškodeným, ktorá by informovala poškodeného o možnostiach pomoci. Poškodený by sa potom sám rozhodol, či túto pomoc využije.

8. Zákon č. 215/2006 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi vs. Smernica rady 2004/80/ES z 29. 4. 2004 o odškodňovaní obetí trestných činov. O odškodňovaní treba rozhodovať priamo podľa Smernice, lebo štát nesprávne implementoval Smernicu v citovanom zákone.

9. Judikatúra : č. 61/1981, 11/1984, č. 20/1984 č. 13/1987 Zb. rozh. tr.